

Emigráns magyar utazók

Fekete-Mácsai Anetta

A mai napon az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eseményeire, hőseire emlékezünk. Azokra, akik életüket áldozták fel hazánk, nemzetünk szabadságáért. A forradalom és szabadságharc eseményein túl azonban kevesen gondolunk azokra, akiknek a világsi fegyverletétel után kellett elhagyniuk nemcsak hazájukat, de családjukat, szeretteiket is. Közülük sokan számkivettként, reményt vesztve bolyongtak a nagyvilágban. Ausztrália, Amerika és a világ számos pontján keresték a boldogulást, de már megtört emberként. Néhányan közülük azonban ebben a nehéz és válságos helyzetben sem engedték át magukat a **csüggedésnek** és nemcsak személyes sikereket értek el, de a tudomány számára is maradandó értékeket adtak. Ők azok az utazók, akik talán sosem keltek volna útra, ha a forradalom és szabadságharc **elvesztése** és az azt követő megtorlások nem kényszerítik erre őket.

Ilyen volt Czetz János, aki fényes katonai karrierjét adta fel a császári hadseregben, hogy csatlakozzon a forradalomhoz. Amikor az erdélyi magyar csapatok helyzete válságossá vált, akkor Czetz Jánost nevezték ki a csapatok ideiglenes parancsnokává. Az ő feladata volt a tízezer fős sereg újjászervezése. Később Bem tábornok átvette az erdélyi csapatok vezetését, és Czetz János a tábornok hadműveleteinek irányítója lett. Kimagasló katonai teljesítményéért tábornokká nevezték ki, a honvédő haderő legfiatalabb tábornokává. A fegyverletétel után kötél általi halálra ítélték, ezért menekülnie kellett. Egy évtizedes vándorlás után ismerkedett meg Spanyolországban feleségével, akivel Argentínában telepedtek le. Itt Czetz János hamarosan részese lett az argentin katonai-műszaki életnek. Ő alapította meg az argentin Katonai Akadémia térképészeti intézetét, mely irányításával Argentína jelentős részét feltérképezte. Magyarországra azonban sosem tért vissza. Egyik levelében így ír erről:

„...Én már öregebb vagyok, hazámtól már oly rég távol, és mégis a honvágy hatása folytán még mindig sajog a szívem ama tudattól, hogy idegen porban kell megnyugodnom. Nagy megerőltetésembe került a végleges lemondás, hogy hazámat viszont ne láthassam, de orvosaim tanácsa és Krisztina leányom súlyosabb tüdőbaja arra indítottak, hogy többé még csak reményt se tápláljak régi terveim megvalósításához. Ezek után le kellett végleg mondanom álmaim megvalósításáról, és így nem marad más hátra, mint nagy lelki küzdelmek és bánat mellett belenyugodnom abba, hogy édes hazámat és kedves honfi- és harctársaimat, akiket, fájdalom nem fogok többé láthatni, csakis egy szívből eredő „Isten hozzád-dal” üdvözöljem a messzi földről.”

Xántus János maga is részt vett a pákozdi csatában. 1849-ben **elfogták** és a világosi fegyverletétel után a császári seregbe besorozták, ahonnan sikerült megszöknie. Másfél évet Londonban élt, majd Amerikába utazott, ahol Új Budán szeretett volna letelepedni és földet művelni. Sajnos a település vezetőivel nem találta a közös hangot. Később belépett az amerikai hadseregbe, s ekkor elkezdte gyűjteni a térség növény és állatvilágát, melyeket amerikai tudományos intézményeknek, majd a Magyar Nemzeti Múzeumnak küldött el. Az őslakos indiánok iránt erős szimpátia alakult ki benne, hiszen ahogy mi magyarok, úgy ők is szabadságukért, szülőföldjükért küzdöttek. Életükről, szokásaikról rendszeresen beszámolt családjának, ismerőseinek, mely levelek később nyomtatásban is megjelentek. 1864-ben költözött vissza Magyarországra, ahol részt vett a budapesti állatkert megalapításában. Az állatkert igazgatói állását adta fel, hogy részt vegyen az Osztrák-Magyar Kelet-ázsiai Expedíción, ahol az osztrák tudósok igyekeztek az utazást Ausztria számára **kisajátítani** és a magyar tudósok munkáját gyakran akadályozták.

Berzenczey László az által felállított Mátyás huszárok parancsnoka volt. A szabadságharc után halálra **ítélték** és jelképesen felakasztották. Bulgáriában csatlakozott Kossuth kíséretéhez, akikkel Törökországba, majd Amerikába utazott. Határozott szándéka volt a magyarok őshazájának megkeresése, mely a forradalom bukása után nemcsak tudományos, de politikai jelentőséggel is bírt. Célja a hung maul nomád törzs felkeresése volt, ezért két utazást is tett Ázsiában. Noha a magyarok őseit nem találta meg, az indiai újságok óriási szenzációként ismertették belső-ázsiai utazásának szinte hihetetlen teljesítményét. Ő volt a világon az első, aki Oroszország felől a Karakorumon és a Himaláján keresztül közelítette meg Indiát.

Rosti Pál a szabadságharc után Münchenbe, majd Párizsba menekült, ahol fényképészeti ismereteit bővítette. Ezt követően indult el Amerikába, ahol bejárta Mexikót, Texast, Venezuelát és a közép-amerikai szigetvilágot. Utazásai során olyan tájfotókat készített, melyeket világviszonylatban is számon tartanak. Dél-Amerikában a legkiemelkedőbb földrajzi utazók között tartják számon.

Wass Sámuel titkos küldetéssel bízta meg Kossuth Lajos. Feladata az volt, hogy fegyvereket vásároljon, illetve Dél-Amerikában hadiflottát toborozzon. Sajnos ez utóbbi feladatot nem sikerült **elvégeznie** és menekülnie kellett. Az Amazonason és mellékfolyóin mintegy 5000 **km-et** utazott, mely egy komolyan megszervezett expedíció számára is nagy teljesítmény lett volna. Mire New Yorkba ért, már a forradalom bukásának híre fogadta. Kaliforniába az aranyláz vonzotta, később pedig honfitársaival aranyfeldolgozó üzemet alapított. A cégnek

olyan jó hírneve volt, hogy megbízást kaptak az 5, 10, 20 és 50 dolláros aranyak verésére, és közel két és fél millió pénzért készítették.

Kossuth Lajos segéd tisztje volt Vékey Zsigmond. A világségi fegyverletétel után Londonba menekült és bányaművelést tanult. Ezt követően Ausztráliában utazott, ahol aranyat kutatott, illetve fontos szerepe volt az ausztráliai szőlőkultúra megteremtésében. Ausztrália belső területeire szeretett volna expedíciót szervezni, de ezen terve nem járt sikerrel, ezt követően Új-Zélandra utazott. Bizonyíthatóan ő volt az első magyar, aki eljutott Új-Zélandra. Húsz év múlva tért haza Magyarországra, és a világban szerzett tapasztalatait *Utazásom a Föld körül* címmel írta meg.

Ezen utazók, földrajzi felfedezők életútja példázta, hogy egy nemzet tragédiája, egy válságos élethelyzet után is van remény, van lehetőség talpra állni, maradandót alkotni.